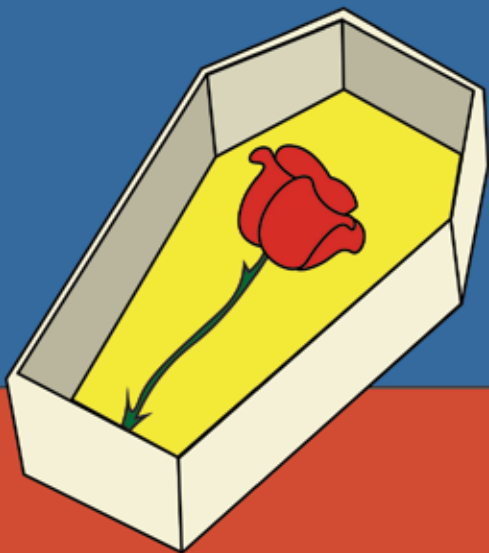

KURT VONNEGUT

ÖLÜMDEN BETER YAZGILAR

ÇEVİRİ: FİGEN DERELİ

 can
modern

KURT VONNEGUT
ÖLÜMDEN BETER
YAZGILAR
OTOBİYOGRAFİK BİR KOLAJ

Can Modern

Ölümden Beter Yazgılar, Kurt Vonnegut

İngilizce aslından çeviren: Figen Dereli

Fates Worse Than Death

İlk baskı: G.P. Putnam's Sons, 1991

Bu çeviriye kaynak alınan baskı: Berkley Books, 1992

© 1991, Kurt Vonnegut

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Dost Kitabevi, 2001

Can Yayınları'nda 1. basım: Mayıs 2022, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Dilara Alemdar

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat ve dizi yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Ezgi Arslan / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5713-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750757136

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

KURT VONNEGUT
ÖLÜMDEN BETER
YAZGILAR

OTOBİYOGRAFİK BİR KOLAJ

ANLATI

İngilizce aslından çeviren

Figen Dereli

♥can

Kurt Vonnegut'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Allah Senden Rız Olun Bay Rosewater, 2015

Mavi Sakal, 2015

Galápagos, 2016

Kör Nişancı, 2016

Maymun Evine Hoş Geldiniz, 2016

Şampiyonların Kahvaltısı, 2021

Kedi Beşği, 2021

Mezhaba Beş, 2021

KURT VONNEGUT, JR., 1922 tarihinde Indiana, Indianapolis'te Alman asıllı bir anne babanın oğlu olarak dđnyaya geldi. Cornell Üniversitesi'nde biyokimya okudu, yirmi yaşındayken orduya yazıldı ve Batı Cephesi'ne gönderildi. Neredeyse gider gitmez Almanlara esir düştü ve savaş tutsağı olarak Dresden'e yollandı. Müttefiklerin bu kenti bombalaması 60.000 sivilin ölümüne sebep olmuştur; Vonnegut fabrika olarak kullanılan bir mezbananın yeraltındaki et dolabına sığınmış olduğu için kurtuldu. Hayat boyunca peşini bırakmayan bu deneyimi sonunda *Mezbaha Beş* (1969) adlı başyapıtına dönüştürecekle ve hayat boyu savaş karşıtı söylemlerini sürdürecekti. Savaştan sonra General Electric Şirketi'nde reklamcılık yaptı ve öyküler yazmaya başladı. Arka arkaya yazdığı *Titan'ın Sirenleri* (1959), Soğuk Savaş siyasetini antropolojik bir gözle hicveden *Kedi Beşiği* (1963), *Allah Senden Razı Olsun Bay Rosewater* (1965) ve *Mezbaha Beş* sayesinde Vonnegut döneminin en ünlü yazarlarından biri oldu. En renkli romanlarından biri sayılabilecek *Şampiyonların Kahvaltısı*'nda (1974) Amerikan Rüyası'nı tipik kara mizahıyla eleştiriyordu. Bu dönemdeki diğer büyük yapıtları arasında *Kör Nişancı*, *Mavi Sakal* ve *Kodes Kuşu* sayılabilir. Vatandaşlık ve azınlık hakları, nükleer silahların denetimi ve ekoloji hem edebiyatında hem de edebiyat dışı faaliyetlerinde sürekli gündeminde oldu. Vonnegut, 2007'de New York'ta öldü. Adı 25399 numaralı asteroide verildi.

FİGEN DERELİ, 1965'te Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Ankara Ticaret Odası'nda tercüman ve danışman olarak çalıştı. 2008 yılından bu yana Avrupa Birliği projelerinde iletişim uzmanı olarak çalışmakta, ayrıca çeviri faaliyetlerine de devam etmektedir.

Hayatta ya da ölmüş olan bütün kişiler tamamen rastlantısaldır ve buna bir anlam yüklenmemelidir. Masum olanı korumak için hiçbir isim değiştirilmemiştir, çünkü ulu Tanrı, ilahî düzen sayesinde masumları korur.

Babam Kurt Vonnegut'un anısına

“Bugüne kadar beni destekleyen ulu Tanrım,
bana bahsettiğin yeteneklerin hesabını vereceğim
en son gün, İsa Mesih adına bağışlanabilmem
için yaptığım bu işte ve bütün çalışmalarımda
başarılı olmamı sağla. Amen.”

Samuel Johnson
*İngiliz Dili Sözlüğü*¹ üzerinde çalıştığı sırada
3 Nisan 1753 tarihli günlüğünden

1. 3 Nisan bu nedenle “Yazarlar Günü” kabul edilebilir. (Orijinal yayıncının notu.)

© Jill Krentz, 1973. Fotoğrafının izniyle kullanılmıştır.

Önsöz

Jill Kremenz (karım) tarafından çekilen yandaki fotoğrafta (Norman Mailer, James Jones, Gore Vidal ve benim gibi eski bir piyade eri olan) büyük Alman yazar Heinrich Böll'le birlikteyim. Yazarlar derneği PEN'in¹, 1973 yılında Stockholm'de düzenlediği uluslararası kongre sırasında gezi otobüsündeyiz. Böll'e, İkinci Dünya Savaşı'nda Rus cephesinden kaçabilmek için kendisini bacağından vuran ama hastaneye gidene kadar yarası iyileşen (ve o zamanlar Cape Cod'da bir tanıdığımın marangozluğunu yapan) bir Alman gazisinden bahsediyordum. (Divanı Harp ve idam mangasıyla ilgili söylentiler çıkmış, ama daha sonra Kızıl Ordu hastaneyi işgal etmiş ve onu rehin almıştı.) Böll, kendini vururken barut yanıklarının önlemek için bir somun ekmeğın üzerinden ateş etmek gerektiğini söylemişti. İşte fotoğrafta buna gülüyorduk. (Pek çok piyade erinin kendisini vurmayı ve bunu sanki düşman yapmış gibi göstermeyi düşündüğü Vietnam Savaşı o sıralar hâlâ sürüyordu.)

Daha sonra (gülmeyi bıraktığımızda) Böll, Fransız yazarlar Jean-Paul Sartre'ın ve Albert Camus'nün, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman yazarları görmek ve, "Neler olduğunu bir de siz anlatın," demek için geldiklerini söyledi. (Böll de, Sartre ve Camus gibi Nobel Edebiyat Ödülü alacaktı.) Böll, 1984 yılında altmış yedi yaşında ölmeden bir yıl önce (benim

1. Poets, Essayists, Novelist (Şairler, Denemeciler, Romancılar): 1921'de Londra'da kurulan uluslararası yazarlar birliği. (Y.N.)

şimdiki yaşımdan bir yaş daha gençti ve ben de en az onun kadar sigara içiyorum), BBC tarafından kaydedilecek ve daha sonra televizyon programı olarak hazırlanacak, Alman olmak üzerine bir tartışmaya kendisiyle katılmam için beni de davet etti. Gurur duymuştum. Adamı ve yaptığı işleri beğeniyordum. Kabul ettim. Program başarısız, donuk, melankolik ve aslında anlamsız oldu; ama bu ülkede gösterilecek bir şey olmadığına hâlâ tekrar tekrar yayınlanıyor. (Büyük bir kutudaki sahte mücevherlerin tıngırdamasını engellemek için kullanılan dolgu malzemeleri işlevi görüyoruz.) Programda ona, Almanların doğasındaki en tehlikeli unsurun ne olduğunu soruyorum ve o da şöyle karşılık veriyor: “İtaat.”

Bu hayatta bana söylediği son sözler şunlar oldu (bunları söylerken iki bastona dayanıyor ve bir baca gibi tütüyordu; soğuk Londra yağmurunda havalimanına gitmek için taksiye binmek üzereydi): “Ah, Koort, çok zor, *çok zor*.” O, ülkesinin İkinci Dünya Savaşı’nda ve öncesinde oynadığı rol yüzünden oluşan bildik Alman hüznünün ve utancının son örneğiydi. Bana unutma zamanı geldiği halde hâlâ hatırladığı için komşuları tarafından horgörüldüğünü söylemişti.

Şimdi unutma zamanı.

Önsöz, okurun ilk okuması beklenen bölüm olsa da çoğunlukla kitabın en son yazılan bölümüdür. Bu kitabın ana hatlarının tamamlanmasından bu yana altı ay geçti. Ve editörüm Faith Sale’le birlikte yaratıya güle güle demeye hazırlanırken şimdi bu kısmı toparlıyorum.

Geçen bu zaman zarfında kızım Lily sekiz yaşına girdi. Sovyetler Birliği dağıldı. SSCB’ye karşı kullanmak için gerekebileceğini düşündüğümüz bütün silahları şimdi, on altıda bir nüfus yoğunluğuna sahip bir ulusa, Irak’a karşı, onlardan hiçbir direniş görmememize rağmen, hiç kısımadan kullanıyoruz. Başkanımızın neden Irak’a saldırmaktan başka çaremiz olmadığı hakkındaki dünkü konuşması kendisine televizyon tarihindeki en büyük izlenme oranını kazandırdı; bu rekoru uzun yıllar *Peter Pan*’deki Mary Martin’in elinde tuttuğunu hatırlıyorum. Evet ve ben aynı gün, İngiliz dergisi *Weekly Guardian*’ın sorularını cevaplamıştım:

- S: Sizce mükemmel mutluluk nedir?
C: Bir şeyin bir yerde, bizim buradaki zamanımızdan keyif almamızı istediğini hayal etmek.
S: En çok takdir ettiğiniz yaşayan kişi kimdir?
C: Nancy Reagan.
S: Başkalarında en beğenmediğiniz özellik nedir?
C: Sosyal Darwin'cilik.
S: Arabanızın markası nedir?
C: 1988 Honda Accord.
S: En beğendiğiniz koku nedir?
C: Bir fırının arka kapısından yükselen koku.
S: En çok sevdiğiniz kelime nedir?
C: "Amen."
S: En çok beğendiğiniz bina hangisidir?
C: Manhattan'daki Chrysler binası.
S: En çok hangi kelime veya kelimeleri kullanırsınız?
C: "Affedersiniz."
S: En çok nerede ve ne zaman mutlu olmuştunuz?
C: Yaklaşık on yıl önce Finlandiyalı yayıncım beni ülkesindeki, buzların altında kalan toprakların kıyısında bulunan küçük bir hana götürmüştü. Yürüyüşe çıktığımızda buz tutmuş çalılardan arasında olgun yabancılara bulmuş ve onları ağızımızda eritmiştik. Sanki bir yerde bir şey bizim oradan keyif almamızı istemişti.
S: Nasıl ölmek istersiniz?
C: Uçağın Kilimanjaro Dağı'nın zirvesine çarptığı bir kazada.
S: En çok sahip olmak istediğiniz yetenek nedir?
C: Çello çalabilmek.
S: Sizce gereğinden fazla önemsenen değer nedir?
C: Dişler.

K.V.
17 Ocak 1991

I

Elinizde tuttuğunuz bu kitap, kimse bunun için bir yaygara koparmış olmasa da, capcanlı otobiyografik yorumlarımla birbirine bağlanan, sarılıp bitirtilen makalelerimin ve konuşmalarımın bir koleksiyonu olan *Palm Sunday* (1980) adındaki kitabımın bir devamı niteliğindedir. İşte yine, büyük bir yazar ve çocuk kitapları illüstratörü Dr. Seuss'un yarattığı Lobleck, Grinch, Lorax ve hatta Sneech gibi yaratıklardan pek farklı olmayan, akıl almaz büyük bir hayvan gibi görünen gerçek hayat ve fikirlerle karşı karşıyayız.

Ya da Dr. Seuss'un yaratılarından biri olmayan bir tekboynuzla.

(Dr. Seuss'un gerçek adı Theodor Geisel'dir. O 1904'te doğdu, ben 1922'de.)

1940'ta Cornell Üniversitesi'ne girdiğimde alt katındaki barın duvar resimlerini Dr. Seuss'un yaptığı bir kardeşlik birliğine (Delta Upsilon) katılmıştım. Çizimler benim zamanımdan çok önce, karakalemle yapılmıştı. Kardeşlikteki bir sanatçı da daha sonra konturları boyayla kalınlaştırmış ve çizimleri kalıcı hale getirmişti.

(Dr. Seuss'un çizimlerini bilmeyenler için: Bu çizimlerde genellikle parlak renkli, tahmin edilemeyecek kadar çok sayıda uzuvları, çılgın kulakları, burunları, kuyrukları

ve ayakları olan –delirium tremens sırasında insanların gördüklerini söyledikleri türden– hayvanlar betimlenmiştir. Bu insanlar, duyduğuma göre, kriz sırasında çoğunlukla sıçan görürlermiş.)

Dr. Seuss Dartmouth'tandı ve DU üyesi değildi ama bu resimleri, hem Cornell'den hem de DU üyesi ressam arkadaşı Hugh Troy'la birlikte Ithaca'da güle oynaya yapmışlardı. Troy aynı zamanda çok iyi bir oyuncu ve isim yapmış bir şakacıydı. (Numaralarının hiçbiri para için değildi. Hepsi *pro bono publico*'ydu.¹) Okuldaki ilk yılımda, Troy bağlı olduğu kardeşliği ziyaret eder, beni ve safdil kardeşlerimi hikâyeleriyle eğlendirirdi.

Bize, arkadaşlarıyla birbirlerini tanımıyormuş gibi yaparak New York metrosuna binip bir treni üç durakta nasıl boşalttıklarını anlatmıştı. Yeni yılın ilk saatlerinde yapmışlar bunu. Her işbirlikçinin elinde cesur HOOVER KOVULSUN ROOSEVELT SEÇİLSİN manşetli bir *Daily News* varmış. Troy gazeteleri yaklaşık bir yıl önce Roosevelt'in ezici bir çoğunlukla zafer kazandığı tarihten bu yana saklamışmış. (Bu 1934'ün en başlarında olmalı, o sırada sanırım ben on bir yaşındaydım, Büyük Buhran ise dördüncü yılındaydı.)

Bir başka sefer de Troy, satış makbuzu almakta ısrar ederek bir park bankı satın almış. O ve bir arkadaşı polis ortaya çıkana kadar Central Park'ta beklemişler. Sonra bankı kapıp koşmaya başlamışlar. Polis onları yakaladığında Troy ona satış makbuzunu göstermiş. Bölgedeki bütün polisler bankın Troy'un malı olduğunu öğrenene kadar bunu tekrarlayıp durmuşlar. Sonra kentteki bütün bankaları toplamaya başlamışlar ve polis artık onlara karışmamış. Topladıkları bankaları parkta bir yere öylesine yığıyorlarmış.

1. (Lat.) Kamu yararı için. (Y.N.)

Gençlik yıllarımda (yani sağlam bir yargı yeteneğim yokken) bile bu bana aptalca gelmişti, boş bir şey için yapılan tonla iş. Ama Troy'u saygıyla dinlemiştim, çünkü Indianapolis'teki sıradan bir okuldan bir Ivy League¹ kolejine daha kültürlü olmak için gönderilmiştim. (Eğer Indiana Üniversitesi'ne, Purdue'ye, Wabash'a ya da DePauw'a gitseydim şimdi kongrede ya da senatoda olabilirdim.)

Troy gittikten sonra, şaka işine ben de bulaştım. Almadığım bazı mühim derslerin finallerine girdim; ayağa fırlayıp, soruları yırttım, kâğıtları öğretim görevlisinin suratına fırlattım, kapıyı çarpıp çıktım. Galiba bunu yaparken bazı taklitçilere de ilham verdim, çünkü bu tür olaylar finallerde sık sık yaşanmaya başladı.

Zafer!

Cornell'de yaptığım son şaka tıpkı ilkinde olduğu gibi kimseyi aptal durumuna düşürmedi, ben hariç. Bütün erkeklerin iki yıllık yedek subay eğitimi alması gerekiyordu. İster inanın ister inanmayın ben atlı topçu birliğindeydim. (Ne kadar uzun zaman önce olduğunu düşünün artık.) İkinci senemin sonunda ABD Almanya, İtalya ve Japonya'ya karşı savaşa girdi. Orduya yazılmıştım ve çağrılmayı bekliyordum. Bir tuğgeneral bizi teftişe geldi. Bu teftişe milletten ödünç aldığım yüzme, izcilik, pazar okuluna devamlılık ve bunun gibi ne kadar madalya varsa takip öyle gittim. Aklımı kaçırmış olmalıydım, çünkü yedek subay eğitimi de dahil her şeyde felakettim.

General adımı sordu, başka da bir şey söylemedi. Ama eminim bu olayı yapması gerektiği gibi rapor etti ve bu rapor da olması gerektiği gibi, daha sonraki üç yıl-
lık tam zamanlı askerliğimin sonuna kadar kıdemli er

1. (İng.) Sarmaşık Ligi. Binalarının sarmaşık kaplı olmasından dolayı bu adla tanınan ABD'nin en iyi sekiz üniversitesinin (Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth College, Harvard, Princeton, Pennsylvania ve Yale) oluşturduğu grup. (Y.N.)

rütbesinden daha fazla yükselmememi garantiledi. Ettiğimi buldum ve bu başıma gelen en iyi şeylerden biri oldu. (Yarı eğitimli bir kıdemli erin *düşüneceği* çok şey oluyor!)

Savaş sona erdiğinde (kırk beş yıl önce!) herkes gibi ben de askerî ve saygın bir rozet ve birkaç şerit takmaya hak kazandım. Bu süsleri hak etmek için ne yaptığımı bildiğimden, onları o kaçınılmaz yedek subay eğitim tefişinde taktığım ödünç alınmış tenekelerden daha anlamlı bulmamış olmam şimdi benim için buruk bir tatmin. İlk şaka, son şaka oldu. Nasıl da bir önseme ama?

Hem kim, daimi bir kıdemli er olmak için Ivy League'e gider ki? Ben gittim. (Norman Mailer da gitti. Ama onun hikâyesi başka.)

Bir zamanlar, büyük ve güçlü bağları olan ailemizin Indianapolis tarafında üniversite eğitimi için Doğu'ya gitmek, sonra da Indianapolis'e dönmek gibi bir gelenek vardı. Amcam Alex Harvard'a gittiğinde ilk ödevi, okumak için neden orayı seçtiğine dair bir makale yazmak olmuş. Bana ilk cümlesinde, "Harvard'a geldim çünkü ağabeyim MIT'de," yazdığını söylemişti.

Onun ağabeyi, o zamanlar mimarlık okuyan babam Kurt Sr.'di. Uzun yıllar sonra ben terfi edemez kıdemli bir er olarak orduya katıldığımda babam, "Güzel! Belki sana derli toplu olmayı öğretirler!" diyecekti. (Babam zaman zaman komik olabilirdi ama o zaman hiç komik değildi. Acımasızdı. Ben de epey dağınıkmişim demek ki.) Nihayetinde o öldüğünde Freud'vari bir yamyamlıkla adımdaki "Jr."ı attım. (Bu yüzden eserlerimin listesinde hem babam hem de oğlum olarak görünüyorum, Kurt Vonnegut ve Kurt Vonnegut Jr.) Onun hakkında *Architectural Digest*'ta şunları söyledim:

"Babam altmış beş, ben de yirmi yedi yaşındayken, babamın artık yaşlandığını düşünerek ona mimarlık yap-

maktan keyif almış olması gerektiğini söylemiştim. Beklenmedik bir şekilde bunun hiç de eğlenceli olmadığını çünkü mimarlığın sanat değil hesaptan ibaret olduğu yanıtını vermişti. Beni kandırmaya çalıştığını sanmıştım çünkü o âna kadar hep mimarlığın eğlenceli olduğunu iddia etmişti.

Şimdi, onun açığa çıkan numarasını güçlü bir yürek-lilik olarak görüyorum. İki kardeşim ve ben büyürken, bizim gözümüzde profesyonel geçmişinden memnun olduğu ve gelecekte karşılaşacağı zor ama keyifli sorunlarla yüzleşmekten heyecan duyduğu yanılması yaratmıştı. Oysa gerçek, hemen hemen bütün inşaatların durduğu Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı'nın, onu bir mimar olarak neredeyse yıkmış olmasıydı. Kırk beş yaşından altmış bir yaşına kadar neredeyse hiç iş yapmamıştı. Refah içerisindeki bir ülkede bu dönem onun altın yılları olabilirdi; yeteneği, şöhreti ve olgunluğu, yaratıcı bir müşterinin Indianapolis'te bile olsa babamın nihayet büyük bir başarıya –ya da dilerseniz ruhsal dinginliğe diyelim– ulaşmayı hak ettiğini hissetmesini sağlayabilirdi.

Son zamanlarda sık sık haberlere çıkan aşevlerinden bahsedecek değilim. Büyük Buhran sırasında bir öğünden bile feragat etmedik. Ama babam, Indiana'daki ilk lisanslı mimar olan *kendi* babasının açtığı ofisini kapatmak ve altı personelini işten çıkarmak zorunda kaldı. Hâlâ ara sıra ufak tefek işler geliyordu ve şimdi düşünüyorum da, bunlar o kadar sıkıcıydı ki, ortaokul teknik çizim sınıfını bile sıkıntıdan patlatabilirdi. Eğer paraya ihtiyacımız olmasaydı babam bu işlere cevap olarak, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ülkeye refah geldiğinde bir müşterisine söylediğini duyduğum şeyi söyleyebilirdi: “Neden bir kâğıt kalem alıp eşinizle birlikte bir şeyler çiziktirmiyorsunuz?” Bunu söylerken samimiydi. Yardımcı olmaya çalışıyordu.

YAŞAMA VE ÖLÜME TERSTEN BİR BAKIŞ.

Bizi durdurabilecek hiçbir şey yok. Tavşanlar gibi çoğalmaya devam edeceğiz. Öngörülemeyen korkunç yan etkileri olan teknolojik aptallıklarla uğraşmaya devam edeceğiz. Artık yıkılmakta olan kentlerimizde sadece göstermelik tamirler yapacağız. Bizim eserimiz olan zehirli pisliğin çoğunu temizlemeyeceğiz.

Yenilikçi ve muzip yazar Kurt Vonnegut, kendi yaşamından karelerle birleştirdiği bu "kolaj"da kaleminin sivri ucunu bu kez modern topluma ve kültüre dokunduruyor. İntihardan sansüre, dünya barışından depresyona, dünyayı bekleyen olaylardan müziğe, her konuda Vonnegut'un eğlenceli üslubunu ve iyimser nihilizmini bulmak mümkün.

#vonnegut #otobiyografi #mizah #hiciv #amerika

*"İYİ KALPLİ BİR HİCİV USTASI, OSURUK TORBASıyla
AHLAK DERSİ VEREN BİR EĞİTMEN."*

JAY MCINERNEY

ISBN 978-975-07-5713-6

9 789750 757136

 can

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

anlatı